

Mieszko Pawłowski

**Skarb miedzianych szelągów Jana Kazimierza w zbiorach
Muzeum Narodowego w Szczecinie**
**The hoard of copper shillings of Jan Kazimierz from the collection
of the National Museum in Szczecin**

The article discusses the hoard of copper shillings of Jan Kazimierz, so called 'boratynka coins' from the area of Ukraine. The 255 coins come from mints in Ujazdów, Oliwa, Vilnius, Kaunas and Brest/Vilnius. There are also 12 counterfeit shillings in the hoard – 4 from the Crown and 8 from Lithuania.

Keywords: boratynka coins, copper shillings, Szczecin

W zbiorach Działu Numizmatyki Muzeum Narodowego w Szczecinie znajduje się 255 miedzianych szelągów Jana Kazimierza tworzących jednorodny zespół. Prawdopodobnie jest to skarb, który wraz ze zbiorem monet i banknotów z różnych okresów muzeum zakupiło w 1984 roku od pana Eugeniusza Starzyńskiego. Miejsce znalezienia miedzianych szelągów jest nieznane, ale istnieje duże prawdopodobieństwo, że były to okolice Lwowa – rodzinnego miasta pana Starzyńskiego. W 1946 roku zostały przywiezione do Szczecina. Nie można ustalić, czy mamy do czynienia z kompletnym skarbem, czy też z materiałem w jakiś sposób wyselekcjonowanym. Monety pokryte zasadowym węglanem miedzi, tzw. grynszpanem, zostały poddane oczyszczeniu i konserwacji w Dziale Konserwacji Muzeum Narodowego w Szczecinie. W zdecydowanej większości są one w słabym stanie zachowania, częściowo lub prawie całkowicie wytarte, co często uniemożliwiało ich dokładną identyfikację i klasyfikację typologiczną¹.

Miedziane szelągi, zwane popularnie od nazwiska projektodawcy emisji i dzierżawcy mennic T.L. Boratyniego – boratynkami, pojawiły się na polskim

¹ Identyfikację typologiczną przeprowadzono na podstawie katalogów: E. Hutten-Czapski, *Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises*, t. I-V, St. Petersburg-Cracovie 1871-1916; W. Niemirycz, *Katalog szelągów miedzianych Jana Kazimierza*, Wydanie II uzupełnione, Warszawa 1982.

rynku pieniężnym za panowania Jana Kazimierza. Był to dla Królestwa Polskiego ciężki okres. Krajem uwikłanym w wojny z potężnymi sąsiadami, Rosją i Szwecją, dodatkowo wstrząsały konflikty wewnętrzne, co wpływało negatywnie na gospodarkę i finanse państwa. Wojny wyczerpały rezerwy pieniężne, Królestwo Polskie było słabe i zadłużone. Konieczna była reforma pieniężna, a zwłaszcza nasycenie kraju drobną monetą, której nie bito za panowania poprzednika Jana Kazimierza, Władysława IV. Jednak reforma pieniężna z 1650 roku, a zwłaszcza zamiar emisji monety drobnej z dobrego kruszcu, nie powiodła się. Rosnące wydatki wojenne sprawiały, że na rynku pojawiała się coraz większa ilość coraz gorszego pieniądza (Kurpiewski 1988, 66).

Z pomocą skarbowi państwa przyszedł Tytus Liwiusz Boratyni (Burattini), jeden z dzierżawców mennicy krakowskiej², który zaproponował wybicie podwartościowych miedzianych szelągów o kursie przymusowym, pokrycie nimi długów, zapłacenie zaległych żołdów i zlikwidowanie deficytu skarbowego. W 1659 roku rozpoczęto produkcję monety miedzianej o ciężarze 1,34 g i w liczbie 150 sztuk z grzywny, a więc o połowę lżejszej niż zakładano w reformie z 1650 roku (Zabiński 1983, 54).

Pomysł wprowadzenia na rynek monety miedzianej, który przeprowadził Boratyni nie był nowy. Pojawił się już w założeniach reformy w 1650 roku. Rynek był zresztą częściowo przygotowany na ten krok, jako że od początku XVII wieku polski szeląg był w zasadzie monetą miedzianą. Poza tym, do obiegu przenikały miedziane szkockie turnery, odgrywając rolę pieniądza zdawkowego. Miedziana moneta miała więc rację bytu, jednakże jej emisja i zasady obiegu musiały podlegać ścisłemu nadzorowi (Mikołajczyk 1983a, 175-176; Zabiński 1983, 55). Plan Boratyniego, aby finanse państwa ratować emisją szelągów na kwotę 2 milionów złotych, nie stanowił więc większego zagrożenia dla systemu finansowego kraju.

² Boratyni (Burattini), wywodzący się z miasta Agordo w północnych Włoszech, pojawił się w Polsce za czasów Władysława IV. Był nietuzinkowym, gruntownie jak na owe czasy wykształconym człowiekiem. Studiował nauki matematyczno-fizyczne, astronomię, języki obce oraz literaturę klasyczną. Z zapałem oddawał się badaniom naukowym i utrzymywał kontakty z ludźmi nauki swoich czasów. Walczył też ze Szwedami na czele własnym sumptem wystawionego oddziału piechoty. Jako architekt na dworze Jana Kazimierza kierował budową pałacu królewskiego i odbudową zamku ujazdowskiego. W 1652 roku dzierżawił olbórę olkuską. W 1658 roku wraz z Pawłem del Buono, byłym dzierżawcą kopalń i mennic cesarskich, otrzymał także w roczną dzierżawę mennicę krakowską. W tym samym roku uzyskał tytuł sekretarza królewskiego. Prawdopodobnie w celu uzdrowienia finansów państwa, na sejmie w 1658 roku chciał przedstawić projekt wprowadzenia w Królestwie Polskim pieniędzy papierowych. Na tym samym sejmie w uznaniu licznych zasług dla Korony nadano mu szlachectwo. Wtedy też dokonała się oficjalna zmiana nazwiska na polsko brzmiące – z Burattini na Boratyni (Hniłko 1921, 98-122).

Pierwsze szelągi koronne wybito w Krakowie w 1659 roku, ale produkcja na wielką skalę ruszyła dopiero po otwarciu mennicy w Ujazdowie (1659-1666), gdzie bito monetę tak dla Korony, jak i Litwy, oraz w innych mennicach produkujących wyłącznie miedziane szelągi litewskie – w Wilnie (1664-1666), Oliwie (1663), Malborku (1666), Kownie (1665-1667) oraz w Brześciu Litewskim (1665-1666) (ryc. 1; por. Mikołajczyk 1983a, 180).

Szybko jednak okazało się, że Boratyni (za milczącą zgodą władzy [?]) nie zamierzał respektować umowy dzierżawy. W mennicy ujazdowskiej w latach 1659-1661 podniesiono produkcję do kwoty około 3,5 milionów złotych polskich (Mikołajczyk 1983a, 176). W latach 1659-1660 wybito tam szelągów koronnych na sumę około 1 640 000 złotych polskich, a szelągów litewskich na około 1 880 000 złotych polskich. Boratyni przekroczył więc limity o 1 520 000 złotych polskich. Po chwilowym zamknięciu mennicy w 1662 roku, w latach 1663-1665 wybito w niej jeszcze szelągów koronnych na sumę 6 690 883 złotych polskich. Dodać należy również incydentalne lub krótkotrwałe emisje w innych wspomnianych powyżej mennicach bijących szelągi litewskie litewskich w latach 1663-1667, których produkcja wyniosła 8 943 202 złotych polskich (Mikołajczyk 1983a, 182).

W mennicy ujazdowskiej, w czteroletnim okresie jej działalności, wybito około miliarda monet. W ciągu miesiąca 1661 roku ten potężny zakład mógł dostarczyć na rynek od 1 do 8 milionów sztuk monet. W 1664 roku, kiedy mennica osiągnęła największą wydajność, produkowała nawet do 36 milionów egzemplarzy miesięcznie. Wynika z tego, że w okresie największej aktywności bito około 2 milionów szelągów dziennie (Suchodolski 1976, 51). Opinie badaczy w kwestii całkowitej wartości produkcji tzw. boratynek są podzielone. Szacowana jest na od około 16 do około 20 milionów złotych polskich. Jeśli przyjąć górną granicę tego szacunku, liczbą wybitych monet sięgnie około 1,8 miliarda sztuk! (Mikołajczyk 1983a, 183; Żabiński 1983, 54).

Nadprodukcja miedzianego szeląga spowodowała chaos monetarny, który w połączeniu ze słabością ekonomiczną państwa, ucieczką z rynku wartościowej monety, braku możliwości wymiany szelągów na kruszec po kursie nominalnym i prymitywizmem w pojmowaniu funkcji pieniądza przez współczesnych, doprowadziły wkrótce do przewrotu cenowego i ruiny gospodarczej kraju. Skutki polityki pieniężnej prowadzonej za Jana Kazimierza oddziaływały na polską gospodarkę jeszcze przez dziesiątki lat i na dobrą sprawę stosunki monetarne w kraju uzdrowione zostały dopiero za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego (Kurpiewski 1988, 87; Żabiński 1983, 54; Popioł-Szymańska 1978, 67-68).

Niekontrolowana produkcja tzw. boratynek wywołała lawinę fałszerstw, bardzo licznych zwłaszcza w 2. połowie XVII wieku (ryc. 2). Polskie szelągi

falszowano między innymi w Suczawie (Hospodarstwo Mołdawskie), Inflantach Szwedzkich i w Bayla Mare (Księstwo Siedmiogrodzkie) (Mikołajczyk 1983a, 178). Produkcja małych, miedzianych monet o prostym rysunku nie wymagała kosztownego wyposażenia i pracochłonnego srebrzenia krążków. W związku z tym mennicę fałszerską można było zorganizować praktycznie wszędzie. Zysk z bicia fałszywych szelągów trzykrotnie przewyższał koszty ich produkcji. Fałszerze jeszcze go powiększali, obniżając ciężar monet nawet o 20-25% (Niemirycz 1983, 86)³. Proceder ten był tak lukratywny, że nie można go było wykorzenić mimo kar, jakie spadały na fałszerzy i ich współpracowników. Winnym odrąbywano dłonie, chłostano, osadzano w więzieniach, konfiskowano dobra, ścinano głowy (Niemirycz 1983, 87).

Pierwsze oficjalne skargi na fałszerzy szelągów pojawiły się na sejmie w 1666 roku. Jednak głosy nawołujące do wyciągnięcia konsekwencji z działalności Boratyniego i innych zarządców mennic, którym również zarzucano nieuczciwość, dały się słyszeć wcześniej. Sam Boratyni, oskarżony o zaniżanie ciężaru bitych przez siebie monet i używanie gorszej miedzi, stanął przed tzw. Komisją Lwowską. Zdolał się wprawdzie oczyścić z zarzutów, ale nawet wtedy nie ustały żądania surowych kar dla sprawcy katastrofy pieniężnej (Niemirycz 1983, 86; Popioł-Szymańska 1978, 57). Nie wpłacił też do skarbu pełnej kwoty 8,5 milionów złotych polskich, będącej zyskiem państwa z emisji szelągów. Według różnych źródeł wniósł jedynie 3,5-5,78 milionów (Zabiński 1983, 55). Zresztą przekonanie o fałszerskiej działalności mincerzy, jak również o bajecznych dochodach płynących z tego procederu, było bardzo popularne w społeczeństwie 2. połowy XVII wieku (Zabiński 1983, 56-57; Popioł-Szymańska 1978, 73-74). Fałszywe boratynki pojawiają się w skarbach od końca XVII do 1. połowy XVIII wieku. Początkowo w małej ilości, lecz ich odsetek zwiększył się wraz ze wzrostem oficjalnych emisji. Incydentalnie występują nawet w depozytach z 2. połowy XVIII wieku. Fałszywe szelągi koronne ważą średnio 1,027 g, natomiast litewskie 0,96 g (Niemirycz 1983, 87-88).

Olbrzymia produkcja miedzianych szelągów za panowania Jana Kazimierza spowodowała, że nawet obecnie monety te są pospolite i masowo odkrywane w postaci skarbów, jak i znalezisk luźnych. Najliczniej tzw. boratynki występują na tych obszarach obecnego państwa polskiego, które wchodziły w skład Królestwa Polskiego w XVII wieku: w Małopolsce z Lubelszczyzną, na Mazowszu, Wielkopolsce i Podlasiu. Na Śląsku, Warmii, Mazurach oraz na Pomorzu, a zatem na terenach, które weszły w skład Państwa Polskiego po

³ Wg A. Mikołajczyka koszt miedzi do wybicia 100 złotych polskich w fałszywych boratynkach, lżejszych przeciętnie o 15-17%, wynosił około 11 złotych polskich. Pozostawało więc 89 zł na opłacenie „mincerzy”, prowizję dla kolporterów „klepaczy” i zysk (Mikołajczyk 1983b, 78).

II wojnie światowej, znaleziska boratynek są nieliczne. Z przyczyn oczywistych, najbardziej interesujące dla mnie jest Pomorze Zachodnie, gdzie zarejestrowano (przynajmniej oficjalnie) 6 sztuk boratynek: 5 sztuk w Stargardzie oraz 1 sztukę w Pырzycach. Wszystkie te monety to tzw. znaleziska luźne (Piniński 1977, 122-123). Nieco więcej monet odkryto na terenie sąsiadującej z Pomorzem Zachodnim byłej Nowej Marchii, głównie w Gorzowie Wielkopolskim i jego najbliższej okolicy – 10 sztuk (Szczurek 1998, 204). Ubóstwo materiału nie pozwala jednoznacznie stwierdzić, czy i w jakiej formie miedziane szelągi Jana Kazimierza funkcjonowały na brandenburskim rynku pieniężnym⁴. Jednakże istnienie brandenburskich emisji miedzianych w drugiej połowie XVII wieku sugeruje możliwość uczestniczenia w obiegu także polskich szelągów (Szczurek 2007, 67). Natomiast niewielka liczba znalezisk na obszarze Pomorza Wschodniego (w przybliżeniu na terenie byłych Prus Królewskich) ma niewątpliwie związek z podjętą przez stany pruskie na zjeździe w Tucholi w 1658 roku uchwałą o zamknięciu lokalnego rynku dla miedzianych szelągów (Żabiński 1981, 125; Wojtulewicz 1983, 82-84). Poza obecnymi granicami Polski boratynki znajduje się na terenie Litwy (Wileńszczyzna) i Ukrainy (Wołyń oraz Podole) (Wojtulewicz 1983, 82).

Monety z omawianego tutaj zespołu zostały wybite w latach 1660-1666 i pochodzą z mennic w Ujazdowie, Oliwie, Wilnie, Kownie oraz Brześciu/Wilnie⁵. Wśród 255 szelągów występuje 12 fałszywych: 4 koronne i 8 litewskich. W kilku przypadkach istnieją również wątpliwości co do autentyczności badanych monet. Niestety, trudno je rozwiązać z uwagi na znaczny stopień wytarcia. Jeśli jednak założymy, że jedynie 12 egzemplarzy to fałszerstwa, odsetek monet wyprodukowanych poza oficjalnymi warsztatami wyniesie 4,71%.

W skarbie dominują szelągi litewskie bite w latach 1660-1666, w sumie 148 sztuk, co stanowi 58% zawartości depozytu. Wśród nich najliczniejsze są monety przypisywane mennicom w Brześciu Litewskim lub Wilnie – 89 sztuk (nieco ponad 60% wszystkich monet litewskich). Pozostałe mennice bijące szelągi litewskie reprezentowane są przez znacznie mniejszą liczbę monet: Ujazdów – 26 sztuk (17,1%), Oliwa – 4 sztuki (2,7%), Wilno – 8 sztuk (5,4%), Kowno – 13 sztuk (8,8%). Szelągów koronnych wybitych w latach 1660-1666

⁴ Po Pokoju Westfalskim w 1648 roku i ostatecznym podziale w 1653 roku Księstwa Pomorskiego między Szwecję i Brandenburgię, wschodnia część byłego władztwa Gryfitów została włączona w granice Brandenburgii.

⁵ Mianem Brześć/Wilno określono monety bite w latach 1665-1666, których ze względu na brak wyraźnych cech nie można jednoznacznie przyporządkować do żadnej z tych mennic.

jest 107 sztuk, co stanowi 42% całości depozytu. Wszystkie pochodzą z jednego warsztatu w Ujazdowie.

Średni ciężar szelągów koronnych wynosi 1,109 g, natomiast szelągów litewskich 1,158 g. Jest więc znacznie niższy wobec zakładanego w zmodyfikowanych założeniach reformy monetarnej z 1650 roku, a wynoszącego 1,34 g. Wpływ na te wyniki ma niewątpliwie zły stan zachowania pozyskanych monet, chociaż nie bez znaczenia jest także działalność dzierżawców mennic, w tym samego Boratyniego, który oskarżany był o zaniżanie ciężaru szelągów.

Najstarsze monety z depozytu wybito w 1660 roku – łącznie 10 sztuk (3,9%). Natomiast na trzon skarbu składają się szelągi wybite w latach 1664-1666, łącznie 123 sztuki (48,2%). Najmłodsze monety w skarbie pochodzą z 1666 roku, łącznie 39 sztuk (15,3%), z czego 38 sztuk to szelągi litewskie. Rok 1666 należy więc przyjąć jako datę ukrycia niniejszego depozytu.

Przedstawiony skarb nie należy do skarbów dużych ani też unikatowych. Śmiało można stwierdzić, że jest pod względem jakościowym i ilościowym typowym znaleziskiem monet drobnych z 2. połowy XVII wieku. Pewną analogię do niego stanowić może np. skarb z Dąbrówki Małej koło Brzezin, woj. łódzkie, liczący 201 monet wybitych latach 1660-1666 (Hanc-Maik 2003, 109-133). Ciekawie wypada także porównanie ze skarbem z Ułowa (woj. lubelskie), ukrytym po 1666 roku (Hanejko 2005, 79). Wprawdzie do rąk badaczy dotarła jedynie połowa tego znaleziska, to jest ona zadziwiająco podobna w swoich proporcjach do omawianego skarbu. Jednakże najbliższą analogię, znaną z zachodniej Polski (prawdopodobnie tak pod względem składu, jak i pochodzenia), stanowi depozyt wystawiony do sprzedaży w jednym z gorzowskich antykwariatów. Ukryty najpewniej w 2. połowie XVII wieku, podobnie jak depozyt szczeciński, prawdopodobnie przywieziony został „z ziem dawnej Rzeczypospolitej” (Szcurek 2007, 67, 124-125). Omawiany skarb w porównaniu ze znanymi w literaturze przedmiotu potężnymi depozytami z udziałem szelągów miedzianych Jana Kazimierza, jak skarby z: Przasnysza, woj. mazowieckie (ukryty po 1703 roku) – 17 336 boratynek (Męcłewska, Mikołajczyk 1991, 173, nr 1414), Jędrzejowa, woj. świętokrzyskie (ukryty po 1666 roku) – około 13 200 monet (Męcłewska, Mikołajczyk 1991, 101, nr 1019), Romanowa, woj. kujawsko-pomorskie (ukryty po 1666 roku) – około 12 400 boratynek (Męcłewska, Mikołajczyk 1991, 105, nr 1043), Terespoła, woj. mazowieckie (ukryty po 1720 roku) – 9517 tys. boratynek (Męcłewska, Mikołajczyk 1991, 184, nr 1456) czy Małogoszczy, woj. świętokrzyskie (ukryty po 1700 roku) – około 7000 monet (Męcłewska, Mikołajczyk 1991, 169, nr 1391), jest znaleziskiem niewielkim.

Katalog znalezisk

Szelągi koronne 1660, mennica Ujazdów, 7 szt. (śr. 1,146 g)

1. Cz.2167, •IOAN.-CAS?REX-...[B]/?SOL...DRE[G](Ślepowron)NI•POL...660
2. Cz.2169, ...-CAS•REX-.../...REG(Ślepowron)POLO•...0
3. Cz.j.w., ...[O]AN•-CAS•RE...-.../•SOLID.[R]...[GN](Ślepowron)...[O]LON•1660
4. Cz.j.w., ...AN•-•CAS•REX-.../?SOLID...[E]GN(Ślepowron)PO...660
5. Cz.9815, IOAN•-CAS•REX-...L.[B]/SO...D•REGNI(Ślepowron)POLON.1660
6. Cz.j.w., IOAN•-CAS•REX-TL[B]•/•SOL...[NI](Ślepowron)...OLON.1660
7. Cz.j.w., IOAN•-...[R]EX-•T•L[B]•/?SOLID REGNI(Ślepowron)...[6]0

Szelągi koronne 1661, mennica Ujazdów, 7 szt (śr. 1,179 g)

8. Cz.2198, IOAN•-•CAS•REX [T•L•B]?SOLID•R[E]G[N](Ślepowron)-POLONI•1661•
9. Cz.j.w., IOAN?-[CA]...-.../?SOLID•REG(Ślepowron)...[N]I•[1]661
10. N.32, IOAN•-•CAS•REX-.../[SOL]...[RE]G(Ślepowron)POLO•16•6.0
11. N.37, ...OAN•-•CAS•REX-.../?SOLID R[E]GN(Ślepowron)[POL]...[661]
12. N.37, IOAN•-•CAS•RE[X]-T•.../[SOLID REGNI](brak herbu)POLON 1661
13. N.37, IOAN•-[CAS].../[SOLID]•REGN(Ślepowron)PO[LON]•16[61]
14. N.39, •IOAN•-•CAS•RE[X]-[T].L.B./•SOLI•REGN•(Ślepowron)•POLON•1661

Szelągi koronne 1663, mennica Ujazdów, 19 szt. (śr. 1,150 g)

15. Cz.2246, •IOAN•-C[A]...[E]X-T.L.[B]/•[SOLI]R... (Ślepowron)[POL]O•1•6•6•3
16. Cz.j.w., IOAN•-...[EX]-...L•[B]/... (Ślepowron)•POLO•1•6•6•[3]
17. Cz.j.w., IOAN•-C[A]S•R[E]X-•[T•L•B]/•[S]OLID•[RE]G(Ślepowron)POLO-•1•6•6•3
18. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-TLB/•SOLID•R[E]... (Ślepowron)POLO•1•6•6•3
19. Cz.10359, IOAN•-CAS•R[E]X-•T.L[B]/SOLI...[RE]G(Ślepowron)POLO•1663
20. Cz.j.w., ...[A]N•-CAS•[R]EX-.../SO...[REG](Ślepowron)PO[LO]•1663
21. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-•T.L.[B]/SOLID [R]... (Ślepowron)P[O]LO•1663
22. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•R[EX]-T.L.[B]•/[SO]LID•REG(Ślepowron)-[P]OLO...[66]3
23. Cz.10369, IO[A]Ē-CA...•[R]EX/[SOL]ID R[E]G(Ślepowron)[P]OLO 1663
24. N.44, IOAN•-C[AS]•[RE]X-[T].../•SOLID•R[E]G•(Ślepowron)•POLO•1•6•6•3•
25. N.44a, •IOAN•-[CAS]•...[E]X-•[T•L•B]/SOL[I]...[G](Ślepowron)POLO-•1•6•[6]3•
26. N.44a, IOAN•-C...-.../[SOL]ID•REG(Ślepowron)POLO•1•6•[63]
27. N.44a, IOAN•-CAS•RE[X]•-TL•[B]/•S[O]...[I]D[REG](Ślepowron)POLO•1•663
28. N.44a, •IOAN•-C...-T.L.[B]/•SOLID•REG•(Ślepowron)POLO•1•663•
29. N.45, IOAN•-...[X]-T....•[B]/SOLID•...[G](Ślepowron)[P]OLO•1663•
30. N.45, IOAN-CAS•[R]...-.../[SO]...D•REG(Ślepowron)POLO•1663•
31. N.45, •IOAN•-CA[S]•[R]EX-T.L.[B]•/•SOLID•[RE]G(Ślepowron)[PO]...O-•1[663]•
32. N.45, •IOAN•-C[AS]...-[TL].../[SO]...[R]EG•(Ślepowron)POLO•1663•
33. N.45, [I]O[A]N•-...[REX]-.../[OLI]D•REG•(Ślepowron)[POLO]•1663•

Szelągi koronne 1664, mennica Ujazdów, 30 szt. (śr. 1,147 g)

34. Cz.2259, IOAN•-•[CAS•REX]-.../...D•R...G•(Ślepowron)POLO•1664
35. Cz.j.w., ...[O]A]N•-•CAS•REX-...•B/SOLID•REG(Ślepowron)[PO]LO•1664
36. Cz.j.w., ...-...[S•RE]...-.../SOLID•RE[G](Ślepowron)[P]OLO•1[664]

37. Cz.j.w., •IOA[N]-CAS•REX-T.L.[B]•/•SOLID•REG(Ślepowron)POLO [1664]
38. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•[REX]-.../[S]OLID•R[EG](Ślepowron)[POLO]•1664
39. Cz.j.w., •IOAN•-[CAS]•[R]...-.../[S]OLI[D]... (Ślepowron?) [POL]O•166[4]
40. brak analogii •IOAN•-CAS•REX-T.L.B./... (Ślepowron/Korwin?) POLO•N•1[664]
41. brak analogii •[I]OAN•-CAS•[RE]...-.../[S]OL[IDV]S•R(Ślepowron?) [EG]•-[POL]•1664
42. Cz.2259, [IOAN]•-CAS•[R]...[X]-.../SOL[ID]•... (Ślepowron) POLO•1664•
43. Cz.j.w., IOAN•-...[EX]-T.L.[B]/SOLID•[REG](Ślepowron) POLO•1664•
44. Cz.j.w., IOAN•-CAS•REX-T.L.[B]/[SO]LID•REG(Ślepowron) POLO•166[4]•
45. Cz.j.w., IOAN•-C[AS]...-T.L.B./SOLID•REG(Ślepowron) POL[O]•1664•
46. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•[REX]-.../[S]...[I]D•REG(Ślepowron) POLO•1664•
47. Cz.j.w., •IOAN•-...-T.../...LID•[RE]G(Ślepowron) POLO•166[4]•
48. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-T.../•SOL...G(Ślepowron) POLO•1664•
49. Cz.j.w., •IOAN•-...-T.L.B./•SOLID•REG(Ślepowron) POLO•1664•
50. Cz.j.w., •IOAN•-...-.../SOLID•... (Ślepowron)...[6]64•
51. Cz.j.w., •IOA...-...S•REX-T•L•B/... (Ślepowron) POLO•1664•
52. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX•-T.L.[B.]•SOLID•REG(Ślepowron) POLO•1664•
53. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•[R]...-T.../•SOLID.[REG](Ślepowron) POLO•1664•
54. Cz.j.w., •IOAN•-[CA]S•REX-.../[SOLI]D•RE... (Ślepowron)...[O]•1664•
55. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-T.L.B./•SOLID•REG• (Ślepowron) POLO•1664•
56. Cz.j.w., •IOAN•-C[AS]•REX-.../S...D•REG(Ślepowron) POLO•1664 pochylone 4
57. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX•-T•L•B/•S...[I]D•REG(Ślepowron) POLO•1664 pochylone 4
58. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-TL[B]/SOLID•R[EG](Ślepowron) POLO•1664 pochylone 4
59. brak analogii IOAN•-[C]...-[T].../[S]O[ID]RE]... (Ślepowron) POLO•1664 pochylone 4
60. Cz.2259, IOAN•-CAS•RE[X]-.../SOLID•[RE]G(Ślepowron) POLO•1664 pochylone 4
61. Cz.j.w., [IOAN]•-[CAS]•...-.../SOLID•[RE]G(Ślepowron) POLO•1664 pochylone 4
62. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-T.L.../SOLID•REG(Ślepowron)[P]OL[O]•1664 pochylone 4
63. Cz.j.w., •[IO]AN•-CAS•RE...-T.../SOLID•R[EG]•(Ślepowron)...O•1664 pochylone 4

Szelągi koronne 1665, mennica Ujazdów, 13 szt. (śr. 1,172 g)

64. Cz.2282, [IOAN]-CAS•REX-...[B]•/•[SO]...[•REG](Ślepowron)P[OL]O•166[5]•
65. Cz.j.w., [IOAN]•-CAS•REX-.../SOLID•R[EG](Ślepowron)...•1665•
66. Cz.j.w., [IO]...[N]•-CAS•REX-T•L.B/•SO...[D]•...[G](Ślepowron) POLO•1665•
67. Cz.j.w., [IOAN]•-CA[S]•[REX]-[T.L.].../[SOLI]D... (Ślepowron)...[O]•1665•
68. Cz.j.w., IOA[N]•-[C]...•...-T•.../SOLID•R[EG](Ślepowron)...[O]LO•1665•
69. Cz.j.w., ...[O]AN•-CAS•R...-.../[ID]•... (Ślepowron) POLO•166[5]•
70. Cz.j.w., [IOAN]•-CAS•REX•-[T.L.B]/[S]OLID•REG(Ślepowron)P...[•166]5•
71. Cz.j.w., [•IOAN]•-[CA]S•[REX]-T.../•SOLID•REG(Ślepowron)...65•
72. N.55, IOAN•-CAS•REX-T.L.B/S[O]...[D•R]EG(Ślepowron) POLO•1665
73. N.55, [IOAN]-CA[S]•[RE]X-[T]•[L]•[B]/•SO...D•[RE]... (Ślepowron)...O•1665
74. N.55, IOAN•-CAS•REX-.../[D]•REG(Ślepowron) POLO•16[6]5
75. Cz.2282, [IO]...-CAS•RE[X]-[AS]•REX/[S]OL[ID]...[G](Ślepowron)EG•...665•-dwukrotne bicie
76. Cz.j.w., ...-...[A]S•R[EX]-.../[...-...[AS]•...-.../[SO]...D [REG](Ślepowron)-...P...65/...POLO•1... dwukrotne bicie

Szelągi koronne 1666, mennica Ujazdów, 1 szt. (0,885 g)

77. Cz.9849, IOAN.-CAS ...[X]-...[L.]...[S]OLID REGI(••)...[OLO]•...[6:]66

Szelągi koronne 166?, mennica Ujazdów?, 6 szt. (śr. 1,095 g)

78. jak Cz.9815, •IO[AN]-•CAS•[RE]X-.../...[D]•R[EG]NI[Ślepowron]POLON•-[166]...
79. [IOA]...-[CAS•REX]-.../...[I]D•R[EG]•(Ślepowron)POLO•1[66]...
80. IOAN-CAS•[R]...[X]-.../...[I]D•REG(Ślepowron)POLO•166...
81. IOAN•-[CAS•REX]-[T•L.B]/...ID•[REG][Ślepowron][POLO]•1[66]...
82. •IO[A]...-[C]A[S•]REX-[T•L.B]/...[E]G(Ślepowron)POLO•[166]...
83. IOA...-[C]...-.../...[O]...[Ślepowron]...[OLOE 166]

Szelągi koronne 16??, mennica Ujazdów?, 5 szt. (śr. 1,100 g)

84. [IOA]...-CAS•REX-...[L.B]/...ID•REG(Ślepowron)[POLO]•1[6]...
85. ...OAN•-CAS•R[E]...-.../SOLID•REG[Ślepowron]...LO•1[6]...
86. ...[N]-...[S REX]-...[•B]/...[E]G(Ślepowron)POLO•[16]...
87. [I]...[AN•]-...[AS REX]-.../...LID REG[Ślepowron]...[LO•16]...
88. IIOAN-CA[S R]...-II.../...[O]LID R[EG]NII POLON [16]

Szelągi koronne z wytartą datą, mennica Ujazdów?, 15 szt. (śr. 1,109 g)

89. [I]...-[•]CAS•RE[X]-.../...[G][Ślepowron]...
90. [IOA]...-[CAS•REX]-.../[SO]LI...EG•(Ślepowron)[•P]...
91. [IOA]...-[CAS]...[X]-.../[SOLID R]...[G][Ślepowron]...[OLO]...
92. [IO]AN•-C[AS•]...-.../...[ID•]REG(Ślepowron)POLO•...
93. IOAN•-[•C]AS•REX-T•L•B/...[L]ID•REG(Ślepowron)POLO[•]...
94. IOAN•-[•CA]...[•]...-[T].../SOLID•REG(Ślepowron)PO...
95. ...-CAS•R[E]...-.../...D•REG•(Ślepowron)•P...
96. ...-[C]AS REX-.../...OLID•[REG][Ślepowron]POLO...
97. ...•CAS•R[E]X-.../[SOLID]...[EG][Ślepowron]...
98. ...-[•]CAS•[R]...-.../...[ID]•REG(Ślepowron)[POLO]...
99. ...[A]N•-...AS•REX-[T].../...[I]D•[REG][Ślepowron]POLO•...
100. ...[AN•]-[CAS•REX]-.../[SOL]...D...[Ślepowron][P]OLO...
101. ...[O]AN•-CAS•REX-.../[S]...[L]...[GN][Ślepowron]POLON...
102. ...[O]AN•-[•CAS•R]...-.../...LID•[R]EG[Ślepowron][PO]...
103. ...-CAS•R[E]...-.../...[LID R]...[Ślepowron]...

Szelągi koronne fałszywe, 4 szt. (śr. 0,811 g)

104. [•I]...-CAS[•REX]•-.../[SOL]...[166]
105. ...-...[EX]-...[L]/[S]...O...[1]66
106. ...-...-.../[SOLI]...IO...[O]166
107. ...N•-C[A]...-.../...[ID]•R[E]G[•]...

Szelągi litewskie 1660, mennica Ujazdów, 3 szt. (śr. 1,206 g)

108. Cz.2171, [•]IOAN•-CAS•REX-...[L•[B•]/SOLI•[M]AG•DVC[•]...[6]0•(Korwin?)
109. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-T.L•[B.]SOLI MAG•DVC•LIT•[166]0•(Korwin)
110. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•REX-T.L•[B.]/[SO]LI MAG...IT.1[660]•(Korwin?) duża głowa

Szelągi litewskie 1661, mennica Ujazdów, 18 szt. (śr. 1,145 g)

111. Cz.2200, •IOAN•-...[AS]•R[EX]-T•L.../SOL[I]•...[A]G•DV...[61](Korwin)
112. Cz.j.w., •IOAN•-[•C]A[S]•REX-T•L•[B]/...LI•[M]AG•DVC[•]LIT•1661(Korwin)

113. Cz.j.w., •IOAN•-...-T•L.../SO[LI]•...AG•DVC•LIT•1661•(Korwin)
 114. Cz.j.w., •IOAN•-•CAS•R...[X]-T.L.../SOL[I]...[VC•]L...[T]•1661(Korwin)
 115. Cz.j.w., •IOA[N]•-•CAS•RE[X]-T•L.../SO[LI]•MA]...[•DVC•LI]T•166[1](Korwin)
 116. Cz.j.w., •IOAN•-•CA[S]•[R]...-T•L.../SOLI•MAG•D[V]...[I]T•1661(Korwin)
 117. Cz.j.w., •IOAN•-•CAS•[REX]-T.L:B/[SO]...[DVC]•LIT•[1661•](Korwin)
 118. Cz.j.w., •IOAN•-•C[AS]•[R]EX-T•L•B/SOLI•MAG•DVC•LI[T]•1661(Korwin)
 119. Cz.j.w., •IOAN•-•C[A]...[EX]-T•L•[B]/SOLI•[M]...[T]•1661(Korwin)
 120. Cz.j.w., •IOAN•-•CAS•[REX]-T.L•[B]/[SO]...[DVC]•LIT•[1661](Korwin)
 121. Cz.j.w., •IOAN•-[•]...-T•L•.../...[A]G•DVC•LI[T]•166[1](Korwin)
 122. Cz.j.w., •IOAN•-...-.../SOL[I]...[C]•LIT•1661(Korwin)
 123. Cz.j.w., •IOAN•-CAS•...-.../[IOA]...[LIT]•1661(Korwin) dwukrotne bicie
 124. Cz.j.w., •IOAN-CAS•REX-T•.../[SOL]I•MAG•DVC•LIT•1661•(Korwin)
 125. Cz.j.w., [IOAN•]-•CAS•REX-.../...•DVC•LIT•166[1](Korwin)
 126. Cz.j.w., ...-•CAS•-...-.../SOLI MAG DV... LIT•1661•(Korwin)
 127. Cz.j.w., ...-•CAS•-[RE]...-.../SO...-•CAS•[RE]...-•1661•(Korwin?) dwukrotne bicie
 128. Cz.j.w., ...[•]-•CAS•R[E]...-.../...[O]LI•M[AG•DV]...[•LIT•1661•](Korwin)

Szelągi litewskie 1663, mennica Oliwa, 2 szt. (śr. 1,285 g)

129. Cz.2247, ...-CAS R[E]...-.../SO[L]•MAG [D](Wieniawa)-...663
 130. Cz.j.w., [I]OAN•-•CAS•REX-.../SOL•MAG•D(Wieniawa)UC•LIT•1663

Szelągi litewskie 1664, mennica Wilno, 8 szt. (śr. 1,175 g)

131. Cz.2268, •IOAN•-C[AS] [R]E[X]-T•[L].../...LI MA[G]•DVC•LIT•1664 HKPL
 132. brak analogii •IOAN•-COA•REX-T.L.B/[SO]LI•M[AG]•DVC•[L]IT 1664 HKPL
 133. Cz.2268, IOAN-CAS R[EX]-T.L.[B.]/SO[L]...MAG•DVC•LIT•166[4] HKPL
 134. Cz.j.w., IO[AN]-CAS•REX-.../[S]OLI•MAG•DVC•LIT•16[64] HKPL
 135. Cz.j.w., •IOA[N]•-...[S]...[E]X-T•L.[B.]/SO[LI]...•1664 HKPL pochylone 4
 136. Cz.j.w., I[O]A[N]•-CAS [R]...-[T].../SOLI[•]...[G]•DV[C]•...T•1664 HKPL pochylone 4
 137. Cz.j.w., •[I]...-[CAS]•RE[X]-...[L.B]/SOLI•M[AG]•...[IT]•1664 HKPL pochylone 4
 138. Cz.j.w., ...OAN•-CA[S]•]...-.../... DVC LIT 166[4] *HKPL*

Szelągi litewskie 1665, mennica Brześć lub Wilno, 26 szt. (śr. 1,146 g)

139. Cz.2289, IO[A]N•-CA[S]•[REX]-T.../SOL[I]...[DV]C•LIT•166[5] HKPL
 140. Cz.j.w., ...[O]AN•-CAS•REX-.../SOLI•...[L]IT•1665 HKPL
 141. Cz.j.w., [IOA]N•-CAS•[REX]-.../S...[I]•[M]A[G]•DV[C]•LI[T]•166[5] HKPL
 142. Cz.j.w., IOAN•-CAS REX-T.L.[B.]/[SO]...[V]C LIT 1665 HKPL
 143. Cz.j.w., IOA...-CA[S] R[E]X-...[B.]/[S]O[L]I...[G]•DVC•LIT•166[5] HKPL
 144. Cz.j.w., IO[A]...-...[R]EX-[T.L.B]/SOLI•...T•1665 [HKPL]
 145. Cz.j.w., [I]O[A]...-...AS•REX-...[L.B.]/SOLI•MAG•D[V]C]...[5] HKPL
 146. Cz.j.w., •IO[A]...-[•CAS•REX]...-[T.L].../S[OLI]•MA]...[IT]...1[6]65 HKPL
 147. Cz.j.w., •IOAN•-...[X]-T•L•[B]/...[OLI]•MA[G]•DVC•L[I]...66[5] HKPL
 148. Cz.j.w., •IOAN-...•...[X]-T.L.[B.]/SOLI•MAG•DVC•LI...66[5] HKPL - małe
 149. Cz.j.w., •IOAN•-•CAS•REX-...[L].../[SOLI]•MA]...[D]VC...•LIT•166[5] HKPL - małe
 150. Cz.j.w., ...-[C]...[RE]...-.../[S]OLI•MAG•[DVC]...[I]T•1[665] HKPL - małe
 151. Cz.2290, IOAN*•CAS•R[EX]-.../SOLI•M[A]G•[DVC•LI]T•166[5] HKPL
 152. Cz.2290, IOA[N*]-...[S•R]...-[T•].../...[I]•M[AG]•DVC•LIT 16[65] HKPL
 153. N.111, IO...[N]-[CAS]•R...-[T.L].../SOLI...[G]•DVC...[166]5 *HKPL

154. N.111, [IOAN•]-[CA]...[R]...-.../[SO]LI•MA[G]•DV...[6]6[5] *HKPL
 155. N.111, •IOAN•-...[A]S•RE[X]-T.../[S]OLI•[M]...[DV]C LIT•166[5] *HKPL
 156. N.111, IOAN•-•CAS•R[EX]-[T.L.B]/SOLI...G•[D]V[C]•LI[T•]1665 *HKPL
 157. jak N.111, [IOA]...-CAS•[R]...-[TL...]/SOL[I•MAG•]DVC•LIT 1665 *HKPL
 158. jak N.111, ...-CAS•REX-...[L.B.]/[SOLI•MA]G•DVC•LIT•[1665] *HKPL
 159. N.112, I[O]AN*-•[C]A[S]•REX-[T•]...B./SOLI•M[A]G DVC LIT 1665 *HKPL
 160. N.113, [IOAN•]-CA[S] RE[X].../SOLI•MAG•DVC•LIT•166[5] •HKPL
 161. N.114, IOAN*-CA[S]...-.../SOLI ...[AG D]VC•LI[T]•16[65] •HKPL
 162. N.114, ... N*-CAS•R[E]...-.../SOLI•[M]...[G•]DV[C]...[6]5 •HKPL
 163. N.119, •IOA...•CAS•R[E]...-T[L.].../S[O]LI...[AG] DVC...[6]65 *KPL*
 164. N.120, IOAN*-•[C]AS•REX-T[.]L[B.]/SOLI•MAG•DVC•LIT•16...[5] *KPL*

Szelągi litewskie 1665, mennica Kowno, 7 szt. (śr. 1,231 g)

165. Cz.2584, IOA[N]-[CAS•REX]-...[.F].../[G] D(Kryszpin)VC•LIT•1665
 166. Cz.j.w., •IOAN-CAS [R]...-[GFH]/...[O]LI[•]M[A]G[•][D](Kryszpin)VC[•]-LIT[•]16[65]
 167. jak Cz.2584, IOAN•-C[AS]•...-[G•].../•SOL...(Kryszpin)...665 •dwukrotne bicie
 168. N.127, IOAN-...[E]X-[G].../SOLI•M...[D](Kryszpin)UC•LIT•1665
 169. N.127, •IOAN-...-G.F.[H]•/SOLI•M[A]G•[D](Kryszpin)[UC]•LIT 1665
 170. N.127, •I...[A]N-[C]...[S•R]...-.../SOLI•M...[D](Kryszpin)UC•LIT•1665
 171. N.127, [IO]...-...[AS•RFX]-[G•F•H•]/SOL...•MAG•D(Kryszpin)[U]...1665

Szelągi litewskie 1666, mennica Brześć lub Wilno, 34 szt. (śr. 1,154 g)

172. Cz.2302,...N•-CA[S•R]...-.../[•DV]...[•I]T[•]166[6] •HKPL•
 173. Cz.j.w., IOAN[•]-...[AS•RE]X-•T•L•B/[S]OLI•...•[D]VC•LIT•1666 •HKPL• - małe
 174. Cz.j.w., ...[A]N•-[•C]...[S•]...-.../[G•]DVC•LIT•1666 •HKPL• - małe
 175. Cz.j.w., •IOAN•-...-[T].../[SO] [DV]C [L]IT 1666 •HKPL• - małe
 176. Cz.j.w., •IOAN•-•C[A]S•REX-[T]•[L]•B/...G•DVC•LIT•1666 •HKPL• - małe
 177. Cz.j.w., ...[OAN•]-[CAS•R]...-.../[SO]LI M[AG•D]...[L]IT•1666 •HKPL• - małe
 178. jak Cz.2302, [•IO]AN•-CAS[•RE]...-.../[SOL]...[G]...[C]•LIT 1666 ...
 179. jak Cz.2303, I[OA]...[E]X-T•L•B•/[SOL]...[AG]•D...[66] *HKPL*
 180. jak Cz.2303, ...-...[AS] REX-...-.../[LI] [MAG]...[C] LIT•16[66] *HKPL*
 181. N.132, [IOAN•]-[CAS•R]...-.../[SOL]...•DVC•LI...66 *HKPL*
 182. N.136, .IOAN[•]-[•CAS]•R[E]...-T•L•.../S[O]...AG•DVC•LIT 1666 •HKPL - małe
 183. N.138, [IOAN•]-...[S REX]-.../SOL[I•M]...[•]1[6]66 [HKPL]
 184. N.138, IOAN•-...[EX]-T[•]L[•B]/[SO]...[•]LIT•1666 [HKPL]
 185. N.138, IOAN•-[•CA]S•REX-.../[SOLI•]...[•DVC]...[T]•1666 HKPL
 186. N.138, IO[AN•]-[CAS•RE]X-•T•L•[B•]/[SOLI•MA]...[LIT]•1666 HKPL - małe
 187. N.138, ...[A]N•-CA[S•REX]-.../•SOLI[•]MA[G][•]...66 HKPL - małe
 188. N.138, IOA[N]-C[AS]...-.../SOLI•MA[G]...DVC•[LI]...6 •HKPL - małe
 189. N.138, ...-[•]-[•CAS•REX]-.../[SOLI]...[•LIT]•1666 HKPL - małe
 190. N.138, ...-•CAS•REX-...[•L•B]/[•S]OL...IT•1666 [HKPL] - małe
 191. N.138, [•IO]AN-...[E]X-[T•L•B]/[S]OLI•[M]...[•L]IT 16[66] HKPL - małe
 192. N.138, [•IO]...[•]-CAS...[X]-[T•L•B]/...[•M]...C•LIT•1666 •HKPL - małe
 193. N.138, ...[O]...-...[S•REX]-[T•L].../[I•M]...DV[C]...LIT•166[6] HKPL - małe
 194. N.138, ...AN-...[S]-.../[SOL]I•MAG•DVC•LIT•166[6] HKPL - małe
 195. jak N.138, ...-...-.../S[OLI]...[D]VC•L[I]...[6] HKPL - małe
 196. N.141, IOAN•-•CAS[•REX]-[T•].../[S]...[VC] LIT•1666 •HKPL•

197. N.141, [IOA]N-[CA]S•R...-.../...OLI•MA[G•]...VC LI•T 1[666] •HKPL
 198. N.141, [IOAN]•-•CAS•REX-...[•L•B]/SOLI[•MAG•]...[C]•LI[T•1666] •HKPL•
 - małe
 199. N.141, [IOAN]-CAS•RE[X]-.../[SO]...[I]...GD[V]...LIT 1666 •HKPL•
 200. N.141, IOAN•-[CAS•]...-.../SOLI[•]...[G•]DV[C•]LIT•1666 •HKPL•
 201. N.141, IOAN[•]-[CAS•R]...-.../...[LI] ...[A]G DVC LIT [16]...[6] •HKPL• - małe
 202. N.142, IOAN*•-CAS[•R]...-.../[S]OLI M[AG] DV[C LIT] 1666 [•HKPL•] - małe
 203. brak analogii (EHC.124), IOAN*•-CAS•R[E]X-.../[SOLI•]...AG•DV[C LI•[T 1666]
 •HKPL•
 204. brak analogii, I[O]...-[•CA]SR•EX-.../...[LI MAG] DVC LI•T 1666 •HKPL•
 205. ...-...[•]REX-.../SO[LI]...66 ...

Szelągi litewskie 1666, mennica Kowno, 4 szt. (śr. 1,039 g)

206. Cz.2304, [•I]OAN•-CAS•R...[X]...-.../SOLI•M[A]...[C]•LIT•1666 (•Kryszpin[•])
 207. Cz.j.w., •I[OA]N•-...-G[•F.].../...O[L]...DV[C]•[L]...[•]1666 (•Kryszpin[•])
 208. Cz.2304, [I]OAN•-CAS•R[E]X-.../[S]OLI•MAG•DVC•LIT 1666 (•Kryszpin•)
 209. Cz.j.w., IOAN•-[CAS•R]...-[G].../SO[L]I ...[L]IT 1666 (•Kryszpin[•])

Szelągi litewskie 166?, mennica Brześć lub Wilno, 10 szt. (śr. 1,223 g)

210. ...[AN•]-•CA[S]...-.../[SOL]...[T•166]... [HKPL]
 211. ...-[CAS•RE]...-.../SOL1•MAG•DVC•LIT•166... HKPL
 212. ...-CAS•REX-.../...•DVC•LIT•166... HKPL
 213. IOAN*•-CAS•REX-T.L•B./[SOLI]...[G•]DVC•LI[T]•[166]... •HKPL
 214. IOAN*•-CAS•REX-[T.L.B]/SOLI•MAG•DVC•LIT•[166]... HKPL
 215. ...[N•]-...[X]...-.../[SO]LI[•M]AG...[VC•L]IT•[166]... •HKPL•
 216. ...-[C]...[•REX]-[T]...[L]...[B]...AG [D]VC•LI[T•]1[66]... HKPL - małe
 217. ...-[CAS•R]...-.../SOLI•[M]AG•DV...[LI]...[166]... •HKPL•
 218. IOAN-CAS REX-.../[S]O...[G•]DVC•LIT [166]... •HKPL
 219. ...-...-.../...LIT[•166]...

Szelągi litewskie z nieczytelną datą, mennica Brześć lub Wilno; 19 szt. (śr. 1,201 g)

220. IOAN-...-[T.L.].../[S]OLI[•]MAG•DV[C•]L... [HKPL] dwukrotne bicie
 221. IOA[N]-...S•REX-[T.]L[.B.]/[SOL]...[G]... HKPL
 222. ...-•CAS•REX-...[•L•B]/[SOL]... HKPL - małe
 223. ...-CAS•REX-.../[S]OLI•MAG•D[VC] L... HKPL - małe
 224. ...[AN]-[CAS•REX]-.../[S]O[L]I•MAG DV[C•]L[I]... HKPL - małe
 225. [IOAN]•-CAS•REX-.../...LI•MAG•DVC•LIT... HKPL - małe
 226. IO[AN]-...[AS•RE]X-.../SOLI•MA... [HKPL] - małe
 227. [I]OAN•-...-.../...[O]LI•MA[G•D]... HKPL - małe
 228. ...[OA]...-C[A]S•R[E]X-[T.L.].../...LI•[MAG•]DVC•LI[T]... HKPL - małe
 229. ...[O]AN-[CAS•]...-.../...[•M]AG•DVC•LI... HKPL - małe
 230. ...-CAS•[RE]X-.../[S]OLI•M[AG•D]V[C]... •HKPL•
 231. ...-•CAS[•]REX-.../[S]OLI[•]MAG•DVC•LI... •HKPL•
 232. [IO]AN•-[C]A...-.../...M [AG] D V C L...[•HKPL]
 233. ...[AN]-[CAS•REX]-...[L].../SOLI•M...IOAN... •H... dwukrotne bicie
 234. IOAN[*]-C[A]...[EX]-[T.L.B]/[S]OLI•M[A]G•DV[C•L]I... •HKPL. - małe
 235. [I]OAN•-CAS[R]...-.../SOLI M•A[G]... *HKPL niecentryczne bicie
 236. ...[O]AN[•]-•CAS•RE[X]-.../SOLI•MAG•DVC•...[IT•]... *HKPL*
 237. ...[O]AN•-CA]...-.../[S]O[LI M]AG D... *HKPL*
 238. IO[AN]...[RE].../...OLI•M[AG•]DVC•[L]... *HKPL*

Szelągi litewskie z nieczytelną datą, mennica Oliwa, 2 szt. (śr. 1,046 g)

239. ...N•-[CA]S RE[X]-.../...G•D(Wieniawa)UC•LIT•...
240. ...OAN•-CAS•REX-.../SOL•MAG[•D Wieniawa]... niecentryczne bicie

Szelągi litewskie z nieczytelną datą, mennica Kowno, 2 szt. (śr. 1,372 g)

241. IOAN-...[A]...-.../SOLI•MAG•D(Kryszpin)[UC]•LIT...
242. IOAN•-CAS•[RE]X-...[F].../SOLI•MAG•...[VC]•LIT... (Kryszpin) dwukrotne bicie

Szelągi litewskie z nieczytelną datą, mennica Ujazdów, 2 szt. (śr. 1,206 g)

243. IOAN•-[C]...-T•[L].../...[L]I•M[AG•]DVC•L[I]... (Korwin)
244. IO[A]...-...[X]-T.[L•].../...•DVC•LIT•... (Korwin) dwukrotne bicie

Szelągi litewskie jednostronne lub silnie wytarte, mennica Ujazdów, 3 szt. (śr. 0,781 g)

245. IOA[N]-...[REX]-[T.L].../jednostronny, negatyw liter awersu
246. I[OAN]-...[X]-[T•]..... /jednostronny, negatyw słowa REX
247. ...[O]...-...[AS]...-.../jednostronny lub wytarty rewers monety

Szelągi litewskie fałszywe, 8 szt. (śr. 0,939 g)

248. ...[O]AN-[CAS REX]-.../...[G] DVC L[I]... HKP
249. jak Cz.2268, IO[AN]-CAS•REX-.../[S]OL...64 •HKPL
250. jak Cz.2268, IOAN-CC[K]...[A]-.../[S]...LIT 1664 [HKPL]
251. ...-CSR•E:-.../[S•P•A•G]•DVCL•I•T•I•666•[HKPL]
252. [LI]N•-...[X]-.../[OTIL]...[OPI]
253. ...[OA]...-C[A]...-.../...[I]66[odwrócone 1?]I
254. ...[A]...N-C[AS R]...-[TL].../[SOTI]...[C]...
255. ...-...[REX]-.../...[LIT] 1[66]... [•HKPL•] - małe



Ryc. 1. Miedziane szelągi z okresu panowania Jana Kazimierza (1648-1668) z mennic w Ujazdowie (1-3), Oliwie (4), Wilnie (5), Brześciu lub Wilnie (6) i Kownie (7-8) (fot. M. Pawłowski)
 Fig. 1. Copper shillings from the reign of Jan Kazimierz from mints in Ujazdów (1-3), Oliwa (4), Vilnius (5), Brest or Vilnius (6) and Kaunas (7-8) (photo M. Pawłowski)



Ryc. 2. Falszywe miedziane szelągi z okresu panowania Jana Kazimierza (1648-1668) (fot. M. Pawłowski)
 Fig. 2. Counterfeit copper shillings from the reign of Jan Kazimierz (photo M. Pawłowski)

LITERATURA

Hanc-Maik E.

2003 *Skarb szelągów Jana Kazimierza z Dąbrówki Małej koło Brzeziny*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, Seria Numizmatyczna i Konserwatorska 12, 109-133.

Hanejko S.

2005 *Skarb szelągów z Ulowa, gm. Tomaszów Lubelski*, „Wiadomości Numizmatyczne” 49/1 (179), 79-90.

Hniłko A.

1921 *Tytus Liwiusz Boratyni, dworzanin króla Jana Kazimierza, mincerz i uczonec*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne” 7-12, 97-125.

Kurpiewski J.

1988 *Zarys historii pieniądza polskiego*, Warszawa.

Męclewska M., Mikołajczyk M.

1991 *Skarby monet z lat 1650-1944 na obszarze Polski. Inwentarz II*, Ossolineum.

Mikołajczyk A.

1983a *Geneza i rozwój nowożytnej monety polskiej*. Kraków.

1983b *Miedź źródłem zysku fałszerza monet*, (w:) *Moneta miedziana w Polsce, VII Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli*, red. A. Karpowicz, Zielona Góra, 74-78.

Niemirycz W.

1983 *Falszywe szelągi miedziane Jana Kazimierza*, (w:) *Moneta miedziana w Polsce, VII Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli*, red. A. Karpowicz, Zielona Góra, 85-89.

Piniński J.

1977 *Nowe znaleziska monet z Pomorza Zachodniego*, „Wiadomości Numizmatyczne” 21/2 (80), 122-126.

Popioł-Szymańska A.

1978 *Poglądy monetarne w Polsce od XV do XVIII wieku*, Poznań.

Suchodolski S.

1976 *Technika mennicza mennicy ujazdowskiej*, (w:) *IV Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli poświęcona monacie i mennicom na Mazowszu*, red. M. Kowalski, A. Fudalej, Zielona Góra, 47-52.

Szczurek T.

- 1998 *Monety odkryte na Placu Katedralnym w Gorzowie Wlkp. a pieniądz rynku nowomarchijskiego*, „Wiadomości Numizmatyczne” 42/3-4 (165-166), 189-210.
- 2007 *Moneta w Gorzowie Wielkopolskim i okolicy na przestrzeni dziejów*, Gorzów Wielkopolski.

Wojtulewicz H.

- 1983 *Obieg szelągów miedzianych Jana Kazimierza w świetle znalezisk*, (w:) *Moneta miedziana w Polsce, VII Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli*, red. A. Karpowicz, Zielona Góra, 79-84.

Żabiński Z.

- 1981 *Systemy pieniężne na ziemiach polskich*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.
- 1983 *Inflacja miedziana w Polsce XVII wieku i jej skutki*, (w:) *Moneta miedziana w Polsce, VII Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli*, red. A. Karpowicz, Zielona Góra, 52-68.

**The hoard of copper shillings of Jan Kazimierz from the collection
of the National Museum in Szczecin
Summary**

The collection of the Numismatics Department of the National Museum in Szczecin includes a hoard of copper shillings of Jan Kazimierz, so called 'boratynka coins'. The hoard was purchased in 1984 from Mr E. Starzyński. The deposit comes from the area of Ukraine, probably from the vicinity of Lviv, from where it was brought to Szczecin in 1946/47. The obtained coins are poorly preserved – they are very worn out, which in many cases has made it impossible to accurately identify and classify them typologically. The 255 coins come from mints in Ujazdów, Oliwa, Vilnius, Kaunas and Brest/Vilnius. The hoard includes 12 counterfeit shillings as well, 4 from the Crown and 8 from Lithuania. A few coins are worn out to such an extent that there are still some doubts concerning their authenticity. Unfortunately, it is difficult to dispel them. However, if we assume that only 12 items are counterfeit, the percentage of coins produced outside official mints will amount to 4.71%. Lithuanian shillings minted in 1660-1666 prevail in the deposit – 148 items, which constitutes 58% of the deposit. Most of these are attributed to mints in Brest-Litovsk or Vilnius – 89 items (a little more than 60% of all Lithuanian coins). Other mints that minted Lithuanian shillings are represented by considerably smaller numbers of coins: Ujazdów – 26 items (17.1%), Oliwa – 4 items (2.7%), Vilnius – 8 items (5.4%), Kaunas – 13 items (8.8%). There are 107 Crown shillings minted in 1660-1666, which amounts to 42% of the whole deposit. All the coins originate from one mint in Ujazdów. The average weight of the Crown shillings is 1.109 g, while of the Lithuanian shillings – 1.158 g. Thus, it is considerably lower than the weight planned in modified principles of the monetary reform of 1650, which was to be 1.34 g. The oldest coins in the hoard were minted in 1660 – 10 items (3.9%) in total. The main body of the hoard is comprised by shillings minted in 1664-1666 – 123 items (48.2%) in total. The newest coins in the hoard date from 1666 – 39 items (15.3%) in total, 38 of which are Lithuanian shillings. Therefore, it should be assumed that this deposit was hidden in 1666.